

A tárgyak veszélye

A tárgyakról, amelyek körülvesznek bennünket, amelyeket naponta használunk, nemigen szoktunk beszélni. Megszoktuk, megszerettük, használatba vesszük, élünk velük, majd megunjuk őket. Egy öreg karosszék, egy törött fülű bögre, egy emlékeket melengetve őrző elhasznált ruhadarab barátjává tud válni az embernek. De ez csak ránk tartozik, mi kötődünk hozzájuk, más megmosolyogja különös kötődésünket. Tulajdonképpen kinek-kinek a legteljesebb magánügye, milyen a viszonya a tárgyakhoz, amelyek őt körülveszik, amelyeket megszeres magának, hogy életét kényelmesebbé vagy tartalmasabbá tegye általuk.

Nem is lenne semmi baj, ha mindenki egyformán magánügyként kezelné a tárgyakhoz való viszonyát. Néha azonban a tárgyak helye és szerepe az ember életében mégis közügyggyé válhat, válik. Akkor, ha megszüntetjük azt az intim kapcsolatot, amely létrejöhet a tárgy és a tulajdonosa között, s ha a tárgyat másnak fogjuk fel, mint amik. Nem életünk, hétköznapijaink részeként tekintjük őket, hanem arra használjuk, hogy felmutassuk a világnak: mennyi mindentünk van, milyen divatosak, korszerűek vagyunk, mennyivel és miben tudunk a tárgyak birtoklása által embertársaink fölé emelkedni.

Népszerű szóval: akkor válik a tárgyakkal való kapcsolatunk közügyggyé, ha afféle státusszimbólumnak tekintjük őket. Ha megszerzésüket, birtoklásukat kiemeljük a magánélet szférájából, s dicsekvés, flanc lesz abból, aminek pedig más a funkciója az ember életében.

Vannak, akik azt hiszik, értékük, megítélésük attól függ, hogy naponta divatbemutatót rendeznek a munkahelyén. Munkahelyen a középiskolában például tudok arról, hogy egyes kisdiányok hosszú ideig fájó sebeket szereztek éppen azért, hogy ők nem kaphatták meg a több ezer forintos értéket, amelyet osztálytársuk megkapott, sőt igyekezett is felhívni rá mindenki figyelmét, hogy megkapta.

Életünk természetes rendje, hogy anyagi lehetőségeink arányában tesszük gazdagabbá életünket. Szerencsére nagyon kevesen vannak társadalmunkban, akik súlyos anyagi gondokkal küzdenek, a nagy többség megteheti, hogy évtizedes mosógépet, elkopott szőnyegét, kigödrosódott fekhelyét újjal cserélje ki. Ez a lehetőség és igény természetes. Az viszont nem természetes, ha csupán a divat gyors hullámszárait követve cserélgetjük tárgyainkat, s csak azért, hogy az új cikkekkel bizonyíthassuk kivételnek vélt anyagi és társadalmi pozíciókat. Az nem természetes, hogy közügyggyé növeljük azt, ami pedig csak ránk tartozik: viszonyunkat a tárgyakhoz.

Mondanám, hogy az illető, aki így tesz, maga sem gondolkodik. Elfelejt, hogy az ember értékét, helyét és szerepét a közösségekben soha nem a tárgyai határozzák meg, hanem ő saját maga. Ő pedig azonosítja a tárgyat önmagával, felcseréli az értékek sorrendjét, s ezzel nemcsak irigységet vált ki környezetéből, hanem értékítéletet is alapvetően befolyásolja. Pedig az ember vonzerejét, fölényét soha nem jelentik, nem is jelenthetik a tárgyak, amelyek esetlegesen kerültek birtokába.

Van aztán ennek a jelenségnek még két másik — az előzőnél súlyosabb — veszélye is. Az ugyanis, hogy valaki önmagát a tárgyakkal helyettesíti és így alkot értékítéletet önmagáról, jó szerint megint csak magánügy. Az olyan ember azonban, aki tárgyait hivalkodásra, dicsekvésre használja, nagyon súlyosan rombolja, rontja környezetét közérzetét is.

Egyrészt úgy, hogy magatartásával, flancoló életvitelével egyfajta divatot teremt, rossz diva-

tot, s így a környezet teljes értékítélete deformálódik. Megváltozik az értékrend, s ez a változás nemcsak a tárgyakhoz való viszonyt befolyásolja aztán, hanem az emberekkel való kapcsolatot is. Elkülönülhetnek azok, akik bizonyos tárgyakat meg tudnak szerezni, azoktól, akik számára ez — helyesen — külsőség csupán.

Másrészt — ami még veszélyesebb, mint az utánzás — ez a magatartás igencsak megkeserítheti az emberek szájízét. Mint ahogy anyagi gyarapodásunk természetes, úgy természetes az is, hogy nincs mindenkinek ugyanolyan lehetősége. Egy többgyerekes édesanya például hiába kezdi hajszolni a divatot, csak hamar rá kell jönnie, hogy nem bírja anyagilag a versenyt. Mi történik ilyenkor? Következik a mesterséges elkülönülés, a státusszimbólumok alapján kialakuló csoportosulás, majd következik a társadalmi méretű elégedetlenség, a különbségek felnagyítása, és a keserű szájíz nagyon sokszor egész életünket megkeserítheti.

Pedig senkinek sem nő meg azzal a személyes értékkel, ha világa van a Balatonnál, ha kocsit tart, ha a Klára divatszalonban csináltatja a szoknyáit. A személyes érték ugyanis sohasem függ a tárevaktól. A személyes érték attól függ, ahogyan élünk, ahogyan és amennyit dolgozunk, amilyen a kapcsolatunk az emberekkel, a közösséggel. A fetiszizálás csak tartalmi értékekre vonatkozhat — legfeljebb! — semmiképpen sem tárgyakra.

Az egyik török szultánról írta meg az alábbi történetet egy krónika. Amikor érezte halálát közeledni, elrendelte, hogy egyik lenből készült alsóruháját tűzzék fel egy dárda hegyére, és hordozzák körül a táborban. A körülhordozás során az alábbiakat kellett kiabálni:

— Szaladin szultán, Ázsia meghódítója, azon sok kincsből, melyet összegyűjtött élete során, csupán ezt a leninget viszi el magával a halálba!

Bölcs példabeszéd. Mert végül is az igazi öröm nem a tárgyakban rejlik. Az öröm forrása a másik ember. Ha van kihez szólni, van kihez fordulni, kitől segítséget kérni, kinek segíteni. Ha érezzük, hogy másokhoz tartozunk, nem a tárgyainkhoz.

A státusszimbólumok elkopnak, megfakulnak. Az emberi kapcsolatok soha.

BÉNYEI JÓZSEF

Katona Judit

Napköziben — cselédkönyv nélkül

Cselédkönyvük már nincs meg. Mint a lom — a háborúban az is elveszett. Vállaikon meg ott a kis batyu lelkük mellynél a bánatok köve. S arcukon könnyek kék ere világít. Hány bölcsőt ráztak hainaltól éjszakáig maguk is hat-nyolc éves koravének sötétben félve-síró, kicsi daikák. Sokat ütlegeit asszonyfejük lehattiák és összeszűkülő fénytelen szemük. Szeződtek búra, vakokra híg levesre nagy útra keltek sok testvér miatt, gyorsan hervadtak, idáig gyorsan értek az alig-boldogok, sokat szegénvek s kariaikban már senkit sem tartanak.

Papp Mária

Nehéz szerelemben

Nehéz szerelemben véres születésben taníts hűségre gyönyörű nagy tében	boríts el véle iszad atkával ökölben mosdatott késben fűrészelt vértiszta hónapú emeli magadhoz
---	--

A vitatott eredetű gótikus szoborlelet

Új teória a budavári szoborleletekről

Restaurálás művészi fokon

Közel ötven gótikus szobortöredéket — fejet, törzset — találtak 1974-ben a Budavári Palota helyreállításakor az ásást végző régészek. A lelet Európában is páriát ritkítja, és nemcsak a szakembereket hozta lázba, hanem a kulturális, művészi közvéleményt is. A szobrok — restaurálva — már láthatók a Budapesti Történelmi Múzeumban, de értelmezésük a vita még ma is tart. Dr. Zolnay László, az ásásokat vezető régész szerint a lelet a középkori királyi palotából származik, Szakál Ernő szobrász restaurátor tevékenységéből származik, amely a királyi szobrászműhely közelében keletkezett.

Ösztöndíj Rómában

Szakál Ernő Sopronban él. Az ötvenes évek elejétől 1974-ig, nyugdíjba vonulásáig az Országos Műemlékfelügyelőség kőszobrász-részlegét vezette. Sopronban született. 14 éves korában beállt kőfaragó inasnak, s miután segédként szabadult, a Budapesti Iparművészeti Főiskola díszítő szobrász szakára járt. 1939-ben római ösztöndíjat kapott. (Szent-Kristóf szobra ma is ott áll a római Magyar Akadémia lépcsőházában.) Néhány évet végzett el a Budapesti Képzőművészeti Főiskolán, de abbahagyta tanulmányait. Az egyik ok akár jelké-

pesnek is tekinthető. Miközben a kor szokásainak megfelelően a szobrász kizárólagos anyagának a gipszminta alapján — a mester és nem a művész faragja a szobrot), Szakál Ernő jobban kedvelte az ún. alla prima megoldást, vagyis, szobrait közvetlenül maga faragta kőbe.

„Kőfaragó vagyok”, mondta nemrég egy folyóiratnak adott interjúban — túl számos önálló szobor megalkotásán és megszámlálhatatlan régi szobor, kődész, boltív, kőcsipke, erkély művészi újraterejtésén dolgoztam.

Ez a kötelesség végigkíséri egész életét, munkásságát, s a kérdésre, hogy művészet-e vagy mesterség a restaurálás; hogy hol a határ a kézműipari tevékenység és a művészi alkotás között, inkább tényekkel, mint elméleti fejtegetésekkel válaszol.

Példaszerű műemlékvédő

A kőfaragás szakmai fogásai évszázadokon át alig változtak, s ha a gépesítés mára könnyített is valamit a munka nehezen, aki erre adja a fejét, annak ma is kelendő fizikai erővel, jó szemmel, alapos mértani ismeretekkel kell rendelkeznie. A restauráláshoz pedig még ezen kívül szükséges a régi korok ízlésének, gondolko-

dásának, a tartósító eljárásoknak az ismerete, és olyan beleérző képesség, amely még az önálló alkotó munkánál is több érzékenységet, sajátos tehetséget kíván. „Mert a restaurálás nem önálló művészet, de lehet művészi fokon művelni” — mondja Szakál Ernő.

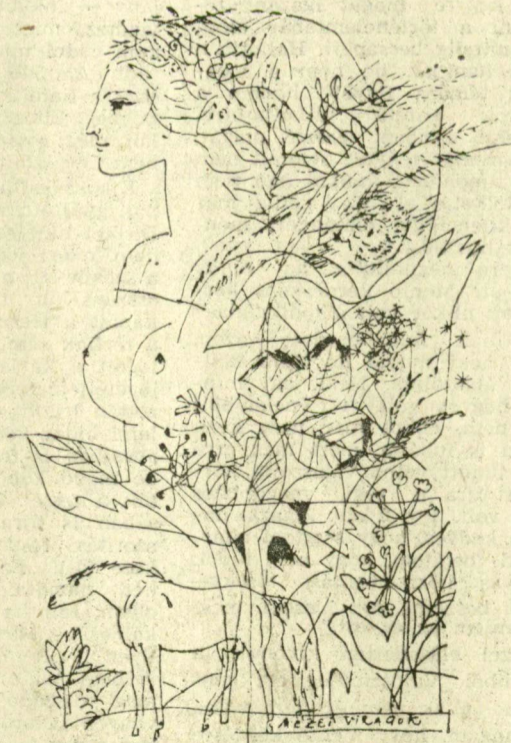
A soproni mester több mint 30 év alatt számos jelentős magyarországi műemlék helyreállításában működött közre. 1946-ban kezdődött ez a munka a soproni Szent György templom és az Orsolya templom műemléki rekonstrukciójával. Folytatódott a sopronbányai kistemplommal a mádi zsinagógával, a győri Apátúr-házzal, a pécsi és az egri kőtárral, a visegrádi balluster-sorral. Keze nyomát viseli Visegrádon a „belső kerengőnek a folyosóboltozatát”, a Mátyás-kori oroszlános kút, az Anjou-falikut, a sárospataki reneszánsz faragványok, s a sor igen hosszú.

A közelmúltban átadták Szakál Ernőnek egy Hamburgban létesített alapítvány műemléki Európa-díját. Ő az első magyar, aki ezt megkapta. A munkásságát méltató bécsi professzor egyebek között ezt mondta: „Ha a nyilvánosság előtt a műemlékvédelemről esik szó, akkor csaknem mindig azok az intézmények és személyek szerepelnek, amelyek illetve akik műemlékvédelmi intézkedéseket ösztönöznek, vezetnek, de ritkán azokról, akik valójában, saját kezükkel végzik a munkát... Most a díj olyan egyéniséget tisztel meg, aki nem kívülről, a művészettörténet vagy éppen a történelmi tanulmányok, az elmélet, hanem a lényeg, a tárgy felől közelít a műemlékvédelemhez. Kiindulva a gyakorlatból, a mesterségből: — a példaszerűen ható műemlékvédők legkiválóbbjai között van”.

Megcsonkított szobrok

Szakál Ernő éppen ilyen irányú elméleti és gyakorlati tapasztalatai alapján állította fel hipotézisét a Buda-vári leletekről. Szerinte egy megszünt királyi szobrászműhely közelében létesített szobortemetőből kerültek elő a torzok. A szobrok rituális csonkítás nyomait viselik: egy fej kivételével valamennyi szobor orrát levágták — még a véso helye is látható. A korabeli irodalom csak részben ismerteti ezt a műveletet: szobrokat szándékosan tettek tönkre így, az egyházi és politikai képmunkások során. E műtárgyrombolások ókai, módszerei csak újabb kutatásokkal, a történelmi háttér helyes megismerésével lesznek tisztázhatók. Arról is maradtak fenn írásbeli források, hogy éppen abban az időben, amikorra Zolnay is teszi a szobrok keletkezési idejét (a 15. század eleje), Európa-szerte megszüntek az egyházi és királyi építőműhelyek. Szakál Ernő nyolc évig oktatta a képzőművészeti főiskolán a kőszobrok restaurálását. Most könyvet ír A középkori kőfaragómesterség műhelytitkai címmel.

GÁRDONYI BÉLA

REICH KÁROLY RAJZA